

Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret arasındaki ilişki; Türkiye Örneği

Özet

Bu çalışmamızda gelişmekte olan ülkelerin en çok tercih ettiği yatırım çeşidi olan doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), ekonomik büyüme, ithalat ve ihracattan oluşan dış ticaret arasındaki nedensellik ilişkilerine Türkiye'nin 1970–2012 dönemini kapsayan yıllık verileri ile bakılmıştır. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin varlığının tespiti için vektör hata düzeltme modeli (VECM) ve Johansen eş bütünleşme testinden faydalanılmıştır. Eş bütünleşme testi sonucunda doğrudan yabancı yatırımlar, büyüme ve dış ticaret arasında uzun dönem denge ilişkisinin bulunduğu ve tek bir eş bütünleşme vektörü olduğu değerlendirilmiştir. Seriler eş bütünleşik bulunduğundan Granger nedensellik testi VECM kullanılarak yapılmıştır. Büyüme, ihracat, ithalat ve DYY arasındaki ilişki bu çalışmada eş bütünleşme çerçevesinde ithalat ve DYY arasında çift yönlü olarak tanımlanmıştır. Genel olarak Granger nedensellik testi ile İhracat→ithalat→GSMH→DYY→İthalat şeklinde bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Büyüme, Türkiye

JEL Sınıflandırma Kodu: F10, F14, O4

Relation Between Foreign Direct Investment, Economic Growth and Foreign Trade: Evidence from Turkey

Abstract

This study investigates causal relationship between foreign direct investment (FDI) that developing countries prefer it to other investments, foreign trade and economic growth in Turkey. The empirical study estimates causal link between the variables that mentioned by using Vector Autoregressive Error Correction Model (VAR-ECM) and Co-integration Analysis over the period 1970-2012. As predicted, co-integration test shows that long-run relationship between economic growth, foreign trade and FDI in which there is only one co-integration vector in data. Finally, this paper finds bi-directional causality between economic growth, FDI and foreign trade. Consequently, the direction of causal relationship between them indicates like EXP--> IMP--> GDP--> FDI--> IMP at the end of the Granger causality test.

Keywords: Foreign Direct Investment, Growth, Turkey

JEL Classification Codes: F10, F14, O4

Giriş

Türkiye'nin 1980'lerden itibaren dünya ile aynı doğrultuda başlattığı liberalizasyon hamleleri doğrudan yabancı yatırımları (DYY) ülkeye çekmek için önemli bir adım olmuştur. Bunun yanında ithal ikameci büyüme modelinden ihracata dayalı büyüme modeline geçmesi ile birlikte DYY'ların Türkiye'ye gelip ihracat yapmalarına olanak sağlanmıştır. DYY'lar özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından önem arz etmektedir. Bu ülkelerin tasarruf oranlarının azlığı ve dolayısıyla sermaye konusundaki yetersizlikleri yatırımlar konusunda zayıf kalmalarına neden olmaktadır. Böylece ekonomik büyüme konusunda gelişmekte olan ülkeler geri kalmaktadırlar. Bu durumda dışarıdan sermayenin gelerek bunların DYY'lar olarak yatırıma dönüşmesi sonucunda ülkeye hem istihdam olanağı hem de teknoloji transferi gerçekleşmektedir. Her iki yönden de ülkeye katkısı olan DYY'lar bazen şirket satın alma, ortak olma veya tamamen yeni bir yatırım olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bunlardan en faydalı olanı şüphesiz yeni istihdam alanı oluşturması açısından yeni yapılacak yatırımlardır. Ülkeler arasındaki bu sermaye transferleri zamanla daha da önemli hale gelmiştir. Çok uluslu şirketlerin sayısında küreselleşmeyle birlikte yaşanan artışla, bu şirketlerin birden çok ülkeye yatırım yapmaları DYY'ların ülkelerin ekonomilerinde önemli bir yer tutmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu konuda çok sayıda çalışma da literatürde yer almaya başlamıştır. Bu çalışmada Türkiye ile ilgili bir analiz yapılacaktır. Türkiye de gelişmekte olan ülkeler kategorisinde olduğundan aynı yetersiz sermaye koşullarına sahiptir. Bu nedenle DYY'lar, Türkiye için önemli sermaye kaynaklarından biridir.

Literatürde ekonomik büyüme, DYY ve dış ticaret arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında, bu çalışmaların daha çok dış ticaret ve büyüme, büyüme ve DYY, DYY ve dış ticaret gibi birbirleri arasındaki nedensellik ilişkilerine baktıklarını, hepsini birden inceleyen çalışmaların az olduğunu

görmekteyiz. Bu konudaki eksiklik bizi bu çalışmayı yapmada motive etmiştir.

Bir sonraki bölümde ilgili literatürde Türkiye ile ilgili çalışmalar özetlenmiş daha sonra ise veriler tanımlanarak kullanılacak yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular bir sonraki bölümde değerlendirilerek sonuç kısmında ise çalışma ile ilgili elde edilen sonuçlar yorumlanarak politika önermelerine yer verilmiştir.

1. Literatür Taraması

Bu konuda daha önce literatürde Türkiye ile ilgili yapılan bazı çalışmalar incelenecek, daha sonra çalışmanın analizine geçilecektir.

Demirhan (2005) 1990–2004 dönemi çeyreklik veriler ile ihracat ve büyümenin nedensellik ilişkisini incelemektedir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin tahmin edilmesinde VECM ve johansen eş bütünleşme analizinden faydalanılmıştır. Johansen eş bütünleşme testi sonucunda sadece bir tane eş bütünleşme vektörü ile birlikte dış ticaret ve büyüme arasındaki ilişki uzun dönemli olarak bulunmuştur. Eş bütünleşme bulunması nedensellik testi için VECM kullanılabilirliğini göstermektedir. Analiz sonucunda ihracatın uzun dönemde büyümeye pozitif yönde etkisi olduğu görülmektedir.

Zaman serileri kullanılarak yaptıkları analizlerinde Karagöz, K. ve M. Karagöz (2006), ihracattan DYY'lara doğru bir ilişkiyi eş bütünleşme ve nedensellik testlerini kullanarak bulmuşlardır.

1987 ile 2007 yılları arasında aylık veriler kullanan Bilgin ve Şahbaz (2009) çalışmalarında, ihracata dayalı büyüme hipotezinin Türkiye için geçerliliğini araştırmaktadır. GSMH'yi sanayi üretim endeksi temsil etmektedir. Dış ticaret hadleri, ithalat, ihracat ile sanayi üretim endeksi değişkenlerinin Johansen eş bütünleşme analizi yapılmıştır. Uzun dönemli ilişki bulunması nedeniyle VECM uygulanmıştır. Ayrıca ilişkinin yönünün belirlenmesi için Granger ne-

densellik testleri ve dönüştürülmüş Wald (MWALD) testleri kullanılmıştır. İhracatın sanayi üretim endeksinde olumlu etkisinin olduğu analiz sonucunda ortaya çıkmıştır. Son olarak da ihracat ve dış ticaret hadleri değişkenlerinin iki taraflı nedenselliğe sahip oldukları saptanmıştır.

Öztürk ve Acaravci (2010), çalışmalarında DYY-ihracat-büyüme ve DYY-ithalat-büyüme hipotezlerinin geçerliliğine Türkiye'nin 1998:1-2009:1 dönemi çeyrek zaman serisi verilerine bakarak araştırmıştır. Bu bağlantılar Engle-Granger iki adım kuralına göre araştırılmıştır. Birinci adımda bütünleşmenin derecesini araştırmak için uzun dönemli birim kök testi yapılmış ve eş bütünleşme testinin ARDL sınır testi yaklaşımı kullanılmıştır. İkinci adımda nedensellik ilişkisi hata düzeltme tabanlı nedensellik modeli ile belirlenmiştir. ARDL sınır testi DYY, ithalat ve reel GSMH arasında uzun dönemli ilişki olduğunu ortaya çıkarmış fakat DYY, ihracat ve reel GSMH arasında bir ilişki bulamamıştır. GSMH ve ithalat arasında çift yönlü ilişki, DYY'den GSMH'ye tek yönlü ilişki ve DYY'den ithalata tek yönlü Granger nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Özcan ve Arı (2010) ise OECD ülkelerine ait 1994 ile 2006 yılları arasındaki verilerden yararlanarak DYY'yi belirleyen faktörleri belirlemek için, dinamik panel veri analizi ve GMM tahmin tekniği kullanmışlardır. Sonuç olarak enflasyon, büyüme oranı, altyapı düzeyinin pozitif olarak, cari denge ve açıklığın negatif olarak DYY'leri etkilediği ortaya çıkmıştır.

1992 ile 2011 yıllarını arasındaki verileri kullanarak sınır testi kullanan DELİCE ve arkadaşları (2011), makalelerinde Türkiye'de DYY'nin dış ticaret üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Ampirik bulgulara göre, ithalat ve DYY arasında kısa ve uzun dönemde nedensellik söz konusu değilken DYY, ihracatı kısa ve uzun dönemde olumlu olarak etkilemektedir.

Ekinci (2011), DYY, ekonomik büyüme ve istihdamın aralarındaki kısa ve/veya uzun dönemli ilişkiyi araştırmak için 1980'den 2010'a kadar yıllık verile-

ri kullanmıştır. Analiz sonucunda, DYY ve büyüme arasında uzun dönemli ve çift yönlü ilişki ortaya çıkarken, DYY ve istihdam arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Kiran (2011) çalışmalarında, DYY ve dış ticaret arasındaki ilişki 1992- 2008 yılları arasında çeyreklik veriler ile Granger nedensellik testi kullanılarak incelenmiştir. Sonuçta DYY ve dış ticaret arasında nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

Gömlüksiz ve arkadaşları (2012), Türkiye ve BRIM-CH gibi gelişmekte olan ülkeleri inceledikleri çalışmalarında, 2000-2010 dönemine ait bazı makroekonomik değişkenlerin büyüme üzerindeki etkilerini ampirik olarak analiz etmişlerdir. Sonuç olarak dış ticaretin büyüme üzerindeki etkisini pozitif ve anlamlı bulmuşlardır.

1994-2010 dönemi için Gül ve Kamacı (2012)'nin yaptıkları çalışmalarında, 5 Türki Cumhuriyet ile birlikte Türkiye için panel veri analizi kullanarak uluslararası ticaretin ekonomik büyümeye etkisini araştırmışlardır. Verilerin durağanlığını ADF testi ile belirledikten sonra Pedroni eş bütünleşme testi ile Panel Granger nedensellik testleri uygulamışlardır. Uzun dönem için ihracat ve büyüme arasında iki taraflı nedensellik var iken ithalattan büyümeye tek taraflı nedensellik tespit edilmiştir.

Literatürdeki çalışmalara genel olarak bakıldığında ihracatın ve büyümenin DYY'leri çekmede önemli bir rolü olduğu açıkça görülmektedir. Bununla birlikte DYY'ler ise ülkenin büyümesinde ve ihracatın artmasında önem arz ettiği de sonuç olarak ortadadır. Böylece birbirleri arasında çift yönlü nedensellik olduğu ortaya çıkmaktadır.

2. Veriler ve Yöntem

Bu çalışmada 1970-2012 yılları arasındaki verilerden yararlanarak Türkiye'nin DYY (X), GSMH (W), İthalat(Y) ve İhracat (Z) arasındaki ilişki VAR analizi kullanılarak araştırılmıştır. Sistemdeki eş bütünleş-

me özelliklerinin araştırılması için vektör otoregresyon (VAR) yaklaşımına ilişkin öncelikle bu dört değişkeni içeren bir yapısal VAR modeli ele almamız gerekmektedir. Durağan bir ortamda ancak aşağıdaki regresyon modelleri üzerinden bir Granger nedensellik testi yapılabilir. (Liu ve diğerleri 2002)

$$W_t = \delta_0 + \sum_{i=1}^m \delta_{1i} W_{t-i} + \sum_{j=1}^m \delta_{2j} Z_{t-j} + \sum_{k=1}^m \delta_{3k} Y_{t-k} + \sum_{l=1}^m \delta_{4l} X_{t-l} + u_{1t} \quad (1)$$

$$X_t = \varphi_0 + \sum_{i=1}^m \varphi_{1i} X_{t-i} + \sum_{j=1}^m \varphi_{2j} Y_{t-j} + \sum_{k=1}^m \varphi_{3k} Z_{t-k} + \sum_{l=1}^m \varphi_{4l} W_{t-l} + u_{2t} \quad (2)$$

$$Y_t = \theta_0 + \sum_{i=1}^m \theta_{1i} Y_{t-i} + \sum_{j=1}^m \theta_{2j} X_{t-j} + \sum_{k=1}^m \theta_{3k} Z_{t-k} + \sum_{l=1}^m \theta_{4l} W_{t-l} + u_{3t} \quad (3)$$

$$Z_t = \gamma_0 + \sum_{i=1}^m \gamma_{1i} Z_{t-i} + \sum_{j=1}^m \gamma_{2j} Y_{t-j} + \sum_{k=1}^m \gamma_{3k} Y_{t-k} + \sum_{l=1}^m \gamma_{4l} W_{t-l} + u_{4t} \quad (4)$$

t=1,2,...,N

Gecikme uzunlukları, (m; n; p; q) olarak belirlenmiştir. Böylece hata terimleri birbirleriyle korelasyonsuzdur. Yukarıdaki dört eşitlik aşağıdaki VARECM biçiminde yazılabilir. (Liu ve diğerleri 2002)

$$\begin{bmatrix} \Delta W \\ \Delta X \\ \Delta Y \\ \Delta Z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32} \\ \alpha_{41} & \alpha_{42} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \beta_{11} & \beta_{12} & \beta_{13} & \beta_{14} \\ \beta_{21} & \beta_{22} & \beta_{23} & \beta_{24} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} W \\ X \\ Y \\ Z \end{bmatrix}_{t-1} + \begin{bmatrix} \varepsilon_1 \\ \varepsilon_2 \\ \varepsilon_3 \\ \varepsilon_4 \end{bmatrix}_t \quad (5)$$

3. Ampirik Bulgular

ADF birim kök testi sonuçlarında değişkenlerin birinci farklarında birim kök taşıdıkları sıfır hipotezi yüzde 1 anlamlılık seviyesinde reddedilmiştir. Sonuç olarak her bir değişkenin birinci dereceden durağan olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1: ADF birim kök testi

Null hypothesis: LDYY, LGSMH, LIHT ve LIHR birim köke sahiptir

Değişkenler	ADF (trend) Düzey	ADF (sabit) Fark
LDYY	-0,51	-1,38 (1)
LGSMH	-0,23	-0,97 (1)
LIHT	-0,21	-1,00 (1)
LIHR	-0,32	1,07 (1)

Değişkenlerinin birinci dereceden durağanlıkları değişkenlerin aralarında uzun dönemli ilişkiye sahip olup olmadıklarının tespitini gerekli kılmaktadır.

Böylece Johansen eş bütünlüşme testi kullanılmıştır. Eş bütünlüşme rank testlerinde ise değişkenler arasında uzun dönemli ilişki bulunmuştur.

Tablo 2: Johansen Eşbütünlüşme Testi

Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)				
Hypothesized No. Of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.487318	47.65507	40.17493	0.0075
At most 1	0.252568	20.26303	24.27596	0.1477
At most 2	0.183248	8.327422	12.32090	0.2124
At most 3	0.000688	0.028229	4.129906	0.8907

Trace test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level

* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

Unrestricted Cointegration Rank Test (Maximum Eigenvalue)				
Hypothesized No. Of CE(s)	Eigenvalue	Max-Eigen Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.487318	27.39205	24.15921	0.0177
At most 1	0.252568	11.93560	17.79730	0.3045
At most 2	0.183248	8.299193	11.22480	0.1562
At most 3	0.000688	0.028229	4.129906	0.8907

Max-eigenvalue test indicates 1 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level

* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values

VECM'e dayalı olarak belirlenen nedenselliğin kaynağını belirlemek için, (1), (2), (3) ve (4) sayılı denklemleri çalıştırıp, bağımlı değişkenlerin her biri için açıklayıcı değişkenlerin katsayılarına birlikte uygulanan Wald testi Tablo 3'te gösterilmiştir. Buradaki sonuçlara göre İHRÀİTH yönünde İHT, İHR, DYYà GSMH yönünde ve İHRàDYY yönünde bir nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Tablo 3'te açıklayıcı değişkenlerin ihracatın grubu hariç tamamının grup istatistiğinin anlamlı çıkması değişkenler arasında kısa dönem nedensellik bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Wald Test

VAR Granger Causality/Block Exogeneity Wald Tests

Date: 06/03/14 Time: 23:38

Sample: 1970 2012

Included observations: 42

Dependent variable: ITH			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
IHR	5.280325	1	0.0216
GSMH	0.972117	1	0.3242
DYY	0.535813	1	0.4642
All	10.00723	3	0.0185
Dependent variable: IHR			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
ITH	0.464465	1	0.4955
GSMH	0.051512	1	0.8205
DYY	0.802406	1	0.3704
All	1.191262	3	0.7551
Dependent variable: GSMH			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
ITH	15.44159	1	0.0001
IHR	5.537523	1	0.0186
DYY	5.369654	1	0.0205
All	24.19723	3	0.0000
Dependent variable: DYY			
Excluded	Chi-sq	df	Prob.
ITH	2.948287	1	0.0860
IHR	10.70027	1	0.0011
GSMH	0.067894	1	0.7944
All	20.38924	3	0.0001

Tablo 4'te ise VECM'deki açıklayıcı değişkenlerde görülen değişimler kısa dönem etkileri, uzun dönem etkileri ise hata düzeltme terimi temsil etmektedir. Hata düzeltme terimi katsayısının negatif işaretli ve anlamlı çıkması ise değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiye işaret etmektedir.

Tablo 4: VECM

Vector Error Correction Estimates

Date: 06/04/14 Time: 00:06

Sample (adjusted): 1972 2012

Included observations: 41 after adjustments

Standard errors in () & t-statistics in []

Cointegrating Eq:	CointEq1			
DYY(-1)	1.000000			
GSMH(-1)	-35.73652 (10.9995) [-3.24891]			
IHR(-1)	-2.181787 (0.14249) [-15.3118]			
ITH(-1)	42.18067 (9.92066) [4.25180]			
Error Correction:	D(DYY)	D(GSMH)	D(IHR)	D(ITH)
CointEq1	-0.219934 (0.12706) [-1.73094]	0.006464 (0.00216) [2.99785]	0.067918 (0.03166) [2.14519]	0.007416 (0.00222) [3.33871]
D(DYY(-1))	-0.192445 (0.14649) [-1.31376]	-0.002269 (0.00249) [-0.91273]	0.018379 (0.03650) [0.50353]	-0.001121 (0.00256) [-0.43780]
D(GSMH(-1))	2.589172 (7.33932) [0.35278]	-0.086971 (0.12454) [-0.69832]	0.732630 (1.82878) [0.40061]	0.089917 (0.12831) [0.70080]
D(IHR(-1))	2.141345 (0.66380) [3.22589]	0.012679 (0.01126) [1.12565]	0.315278 (0.16540) [1.90612]	0.039824 (0.01160) [3.43177]
D(ITH(-1))	-1.995848 (11.7626) [-0.16968]	0.238334 (0.19960) [1.19405]	-0.802404 (2.93095) [-0.27377]	-0.563856 (0.20563) [-2.74202]
R-squared	0.347459	0.430139	-0.109077	0.213757
Adj. R-squared	0.274955	0.366821	-0.232308	0.126397
Sum sq. resids	14.43697	0.004157	0.896374	0.004412
S.E. equation	0.633267	0.010746	0.157795	0.011071
F-statistic	4.792239	6.793318	-0.885144	2.446845
Log likelihood	-36.77900	130.3517	20.19440	129.1306
Akaike AIC	2.038000	-6.114715	-0.741190	-6.055151
Schwarz SC	2.246972	-5.905743	-0.532218	-5.846179
Mean dependent	0.137081	0.007355	0.132031	0.007932
S.D. dependent	0.743711	0.013505	0.142146	0.011845
Determinant resid covariance (dof adj.)		9.01E-11		
Determinant resid covariance		5.35E-11		
Log likelihood		252.1327		
Akaike information criterion		-11.12843		
Schwarz criterion		-10.12536		

VECM sonucunda hata düzeltme teriminin işaretinin negatif çıkması sistem herhangi bir şokla karşılaştığında, VECM mekanizmasının çalıştığı ve uzun dönemde değerinden sapsmasının zamanla azaldığı anlamındadır. Ayrıca katsayının işaretinin negatif olması Johansen eşbütünleşme testinde bulunan seriler arasında eşbütünleşmenin var olduğu yönündeki bulguyu desteklemektedir (ÖKSÜZLER ve EKİNCİ, 2013).

Son olarak aşağıda gösterilen Tablo 5 Granger nedensellik testinde ise;

Tablo 5: Granger nedensellik testi

Pairwise Granger Causality Tests

Date: 06/04/14 Time: 00:39

Sample: 1970 2012

Lags: 1

Null Hypothesis:	Obs	F-Statistic	Prob.
GSMH does not Granger Cause DYY DYY does not Granger Cause GSMH	42	4.33683 3.75372	0.0439 0.0600
IHR does not Granger Cause DYY DYY does not Granger Cause IHR	42	14.2736 0.59543	0.0005 0.4450
ITH does not Granger Cause DYY DYY does not Granger Cause ITH	42	7.27523 4.28390	0.0103 0.0451
IHR does not Granger Cause GSMH GSMH does not Granger Cause IHR	42	5.26776 0.20305	0.0272 0.6548
ITH does not Granger Cause GSMH GSMH does not Granger Cause ITH	42	14.8064 0.25636	0.0004 0.6155
ITH does not Granger Cause IHR IHR does not Granger Cause ITH	42	0.40111 7.97722	0.5302 0.0074

IHR, İTHàGSMH

GSMH, İHRàDYY

İTHàDYYàİTH

İHRàİHT

Yönünde ilişki saptanmıştır. Buradaki nedensellik sonuçları büyük çoğunlukla literatürle uyumlu olarak çıkmıştır. Burada dış ticaretten büyümeye bir nedensellik ilişkisi varken ayrıca büyüme ve ihracattan da DYY'lara bir nedensellik bulunmuştur. Burada büyüme ve ihracatın yurtdışından DYY çekmede etkili faktörler oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca ithalatın DYY'leri arttırması ve aynı zaman da DYY'lerin ithalatı arttırması yurtdışından bir mal çeşidinde de ithalatın çok olması o ithal edilen malın yurtiçinde üretilmesi için yatırım yapılmasına teşvik eder. Böylece yapılan yatırım sonrası özellikle çokuluslu şirketler hammadde veya aramalarını yurtdışındaki bağlı kuruluşlarından temin ederek ithalatın artışına neden olabilmektedir. Bu konuda en güzel DYY örneği otomotiv sektörü olabilir. Son olarak ihracattan ithalata doğru çıkan nedensellik ise Türkiye şartlarını yansıtmaktadır. Türkiye'nin ihracatı çoğunlukla ithalata bağımlı olarak yapılmaktadır. Böylece ihracat arttıkça, ihracat mallarının üretiminde kullanılan hammadde ve aramalı ihtiyaçları ithalatla karşılanmaktadır, bu da ithalatı arttırmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmamızda gelişmekte olan ülkelerin en çok tercih ettiği yatırım çeşidi olan doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyüme ve ülkenin dış ticaretini oluşturan ihracat ve ithalat arasındaki nedensellik ilişkilerine Türkiye'nin 1970–2012 dönemini kapsayan yıllık olarak almış olduğumuz veriler ile bakılmıştır. Nedensellik ilişkisinin tahmin edilmesinde VECM ve eş bütünleşme analizi kullanılmıştır. Eş bütünleşme testi DYY, ihracat, ithalat ve büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını ve tek bir eş bütünleşme vektörü olduğu sonucunu göstermektedir. Seriler eş bütünleşik oldukları için nedensellik testi için VECM kullanılmıştır. Büyüme, ihracat, ithalat ve DYY arasındaki ilişki bu çalışmada eş bütünleşme çerçevesinde ithalat ve DYY arasında çift yönlü olarak tanımlanmıştır. Genel olarak Granger nedensellik testi ile İhracat→İthalat→GSMH→DYY→İthalat şeklinde bir ilişki ortaya çıkmıştır.

İhracatın ithalatın nedeni olması ülkemizde ithalata dayalı ihracatın yapılması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu konuda katma değeri yüksek olan teknolojik ürünlerin ihraç edilmesi ve bu ürünlerin üretiminde yerli kaynak kullanılması bu kısır döngüyü kırmaya yararlı olacaktır. Ayrıca GSMH ve ihracat DYY'ları çekmede etkili olmaktadır. DYY'ların yatırım yapacakları ülkelerin ihracatının yüksek ve GSMH'sinin iyi bir durumda olmasını bekledikleri, sonuçlardan görülmektedir. Bunun yanında ithalatın GSMH'yı artırıcı etkisi ise tüketimin büyümeye katkısını ortaya koymaktadır. Son olarak ise DYY'ların ithalatın nedeni olması DYY'nin ihracat ve büyümenin sebebi olduğunu gösteren çalışmaların tersine bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada özellikle DYY'ların kullandıkları ara mali ve hammaddelerin çoğunlukla ithal mallar olması etkili olabilmektedir.

Sonuç olarak yapılan analiz, dış ticaret, büyüme ve DYY'lar arasında kısa ve uzun dönemli ilişki bulunduğunu göstermektedir. Politika yapıcılar açısından

DYY'nin artması tercih edilmektedir. Fakat bu tercih konusunda seçici davranmak, en azından teşvik edilecek DYY'lar konusunda özen göstermek gerekmektedir. Özellikle istihdamı artıracak, teknoloji transferi yapabilecek ve yerli kaynak ve ara mali kullanımını maksimum düzeyde tutabilecek DYY'lara daha fazla teşvikler verilmelidir. Böylece DYY'lerden literatürde olduğu gibi hem ihracatı hem de GSMH'yı artırıcı bir etki görülebilecektir.

Kaynakça

- BİLGİN, C ve ŞAHBAZ A, (2009) Türkiye'de Büyüme ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkileri, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 8(1): 177-198
- DELİCE, Güven; BİROL, Yunus Emre, (2011) Dolaysız Yabancı Sermaye Yatırımları Ve Dış Ticaret Bilançosu: Türkiye Üzerine Bir Uygulama Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Sayı. 2, , pp. 1-28
- Demirhan, Erdal, (2005) "Büyüme Ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 60 – 4, Ekim – Aralık, 75-88 .
- Ekinci, Aykut, (2011) Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme ve İstihdama Etkisi: Türkiye Uygulaması (1980-2010), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Ekim, 6(2), 71-96
- Gömleksiz, Mustafa, Mehmet Alagöz (2012). İktisadi Büyüme Olgusuna Ekonometrik Bir Yaklaşım: BRIMCH Ülkeleri Ve Türkiye Örneği, SÜ YÖBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı:24, ss. 121-144
- GÜL, Ekrem; KAMACI, Ahmet, (2012) Dış Ticaretin Büyüme Üzerine Etkileri: Bir Panel Veri Analizi, "Akdeniz Üniversitesi, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi " , 3, 81-91,
- Karagöz, K. ve M. Karagöz, (2006). "Türk Ekonomisinde İhracat ve Doğrudan Yabancı Yatırım İlişkisi: Bir Zaman Serisi Analizi", Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (1), 117 – 126.
- Kıran, B. (2011). Causal links between foreign direct investment and trade in Turkey. International Journal of Economics and Finance, 3: 150 – 158
- Öksüzler, O., & Ekinci, M. F. (2013). Döviz Kuru Belirsizliğinin Özel Sabit Sermaye Yatırımlarına Etkisi: Türkiye Örneği. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 11(20), 32-42.
- Özcan, B. ve An, A., (2010), Doğrudan yabancı yatırımların belirleyicileri üzerine bir analiz: OECD örneği, Ekonometri ve İstatistik, 12, 65-88
- Öztürk, I., Acaravci, I., (2010). FDI, Trade And Growth In Turkey: Evidence From ARDL Bounds Testing Approach. Argumenta Oeconomica, 25(2), pp.95-115.
- Xiaohui Liu , Peter Burridge & P. J. N. Sinclair (2002) Relationships between economic growth, foreign direct investment and trade: evidence from China, Applied Economics, 34:11, 1433-1440